

บทที่ 3

บทบาทและผลงานของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมคนแรก ของฝรั่งเศส (ค.ศ.1959-1969)

อ็องเดร มาลโรซ์ ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมคนแรกของประเทศฝรั่งเศส ในรัฐบาลของนายพลชาร์ลส์ เดอโกล สมัยที่ 2 เมื่ออายุได้ 58 ปี และอยู่ในตำแหน่งนานต่อเนื่องกันถึง 10 ปี (ค.ศ.1959-1969) ก่อนหน้านี้เขามีชื่อเสียงในฐานะนักคิด นักเขียนนวนิยาย นักวิจารณ์ศิลปะ และเคยเป็นรัฐมนตรีกระทรวงข่าวสารในรัฐบาลเดอโกลสมัยที่ 1 มาแล้ว (21 พฤศจิกายน 1945 - 20 มกราคม 1946)

ขณะที่นายพลเดอโกล ได้รับการเรียกร้องให้กลับมาแก้วิกฤตการณ์แอลจีเรียโดยดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรีว่าการกระทรวงกลาโหมเมื่อวันที่ 1 มิถุนายน ค.ศ. 1958 และต่อมาได้รับการเลือกตั้งเป็นประธานาธิบดีแห่งสาธารณรัฐที่ 5 ของฝรั่งเศส ตั้งแต่วันที่ 8 มกราคม ค.ศ. 1959 นั้น อ็องเดร มาลโรซ์ยังไม่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมในทันที ในระยะแรกเขาได้รับการแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีกระทรวงข่าวสาร และต่อจากนั้นได้รับแต่งตั้งให้เป็นรัฐมนตรีอาวุโสทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแก่ประธานาธิบดีด้านประชาสัมพันธ์รวมทั้งทำหน้าที่พูดส่วนตัวของประธานาธิบดีออกไปเผยแพร่วัฒนธรรมและชื่อเสียงของประเทศฝรั่งเศสในต่างประเทศ จนกระทั่งถึงวันที่ 22 กรกฎาคม ค.ศ. 1959 มาลโรซ์จึงได้รับแต่งตั้งเป็น “รัฐมนตรีแห่งรัฐ”ว่าการกระทรวงวัฒนธรรม (Ministre d’Etat chargé des Affaires Culturelles) เป็นหนึ่งในสี่รัฐมนตรีที่มีความสำคัญสูงในรัฐบาล โดยมีหน้าที่รับผิดชอบบริหารกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งเกิดจากการรวมเอา กรมศิลปะและอักษรศาสตร์และงานการศึกษามวลชนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ที่โอนมาจากกระทรวงศึกษาธิการ มาไว้กับศูนย์ภาพยนตร์แห่งชาติ ซึ่งโอนมาจากกระทรวงอุตสาหกรรมและการพาณิชย์

น่าสังเกตว่าการที่มาลโรซ์ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมคนแรกของประเทศฝรั่งเศสนั้น เป็นเพราะการสนับสนุนของประธานาธิบดีเดอโกลโดยตรง มิเชล เดอเบร (Michel Debré) เขียนบันทึกไว้ว่า ขณะที่เขาได้รับการแต่งตั้งเป็นนายกรัฐมนตรีนั้น ประธานาธิบดี เดอโกลบอกเขาว่า “คุณจะได้ประโยชน์มากถ้าเอามาลโรซ์ไว้ โปรดแยกหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับกิจการวัฒนธรรมออกมารวมกัน ตั้งเป็นกระทรวงให้เขา...มาลโรซ์จะทำให้รัฐบาลของคุณโดดเด่นขึ้นมา”¹ ประธานาธิบดีเดอโกลชื่นชมมาลโรซ์มาก ยกย่องว่าเขาเป็น “อัจฉริยมิตร” (ami génial) ผู้มีความคิดที่เฉียบแหลมฉับไว จึงต้องการให้เขานั่งอยู่ข้างๆ ทุกครั้งที่มีการประชุมคณะที่ปรึกษาประธานาธิบดี ประธานาธิบดีเดอโกลเขียนเกี่ยวกับมาลโรซ์ไว้ว่า

“ทางด้านขวาของข้าพเจ้า มี และจะมีห้องแคโรลอยู่ตลอดไป การมีอัจฉริยมิตรที่ไฝ่ฝันถึงชีวิตอันสูงส่งอยู่ใกล้ๆ ทำให้ข้าพเจ้ารู้สึก ว่าตัวเองยังติดดินอยู่เสมอ ความคิดเห็นที่เขาผู้เป็นพยานอันหาที่เปรียบมิได้ มีต่อข้าพเจ้า ยิ่งช่วยให้ข้าพเจ้ามั่นใจตัวเองมากขึ้น ข้าพเจ้ารู้แน่ว่า เมื่อใด หัวข้อในการอภิปรายกันนั้นยาก ญาณพิณอันกระจ่างและ เถิบไวของเขาคือจะช่วยให้ข้าพเจ้าจัดความคลุมเครือไม่เข้าใจออกไปได้”²

ส่วนมาโลว์ก็ชื่นชมยกย่องนายพลเดอโกลในฐานะที่เป็นทั้งนักปฏิบัติ นักคิด และนักเขียนที่มีความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะกอบกู้ชาติ หลังจากประเทศฝรั่งเศสเสียหายบอบช้ำอย่างหนักจากสงครามโลกครั้งที่ 2 แม้มาโลว์จะไม่สนใจที่จะเป็นนักการเมือง แต่เขาก็เต็มใจและรู้สึกเป็นเกียรติที่ได้รับความไว้วางใจให้ทำงานเพื่อช่วยประธานาธิบดีเดอโกลและเพื่อประเทศฝรั่งเศส

ระหว่างที่เป็นรัฐมนตรีอาวุโส ทำหน้าที่ทูตของประธานาธิบดีเดอโกลในปีค.ศ. 1958 และระหว่างดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมเป็นเวลา 10 ปี มาโลว์ได้รับมอบหมายจาก นายพลเดอโกลให้เป็นตัวแทนประธานาธิบดีไปเจริญสัมพันธไมตรีกับนานาประเทศหลายครั้ง นอกจากประเทศในยุโรป ก็มีทวีปแอฟริกา ละตินอเมริกา สหรัฐอเมริกา แคนาดา และทวีปเอเชีย

ในส่วนที่เกี่ยวกับเอเชีย นั้น มาโลว์มีสัมพันธไมตรีที่แนบแน่นกับประมุขของประเทศต่างๆ เช่น ประธานาธิบดียาวหาราล เนห์รูแห่งอินเดีย และประธานเหมา เจ๋อตง แห่งจีน ระหว่างที่เจริญสัมพันธไมตรีกับประมุขของประเทศเหล่านั้น มาโลว์ได้มีโอกาสมงานศิลปะชิ้นเอก และได้เตรียมการเจรจาทางทามขอนำผลงานศิลปะชิ้นสำคัญๆ ที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ทางอารยธรรมมาแสดงที่ประเทศฝรั่งเศส และส่งผลงานศิลปะเด่นๆ ของฝรั่งเศสไปแสดงต่างประเทศเป็นการแลกเปลี่ยน ดังจะกล่าวต่อไป

ในช่วง 10 ปี ที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม มาโลว์ได้มีโอกาสนำแนวคิดด้านศิลปวัฒนธรรมที่ได้เคยเสนอไว้แล้วก่อนหน้านี้ ทั้งจากงานประพันธ์ประเภทนวนิยายและความเรียงเกี่ยวกับศิลปะ ตลอดจนสุนทรพจน์ ปาฐกถาที่เสนอในที่ประชุมต่างๆ รวมทั้งสมาคมนักเขียนนานาชาติ และที่ได้ให้สัมภาษณ์ในหนังสือพิมพ์ต่างๆ มาพัฒนาเป็นนโยบายวัฒนธรรม เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติการกิจของกระทรวงวัฒนธรรมที่ตั้งขึ้นใหม่

ตามรัฐธรรมนูญฯ ลงวันที่ 24 กรกฎาคม ค.ศ. 1959 (ซึ่งมาโลว์เป็นผู้ร่างขึ้นเอง) กระทรวงวัฒนธรรมมีภารกิจหลัก ดังนี้

1. เผยแพร่ศิลปกรรมสำคัญของมนุษยชาติ โดยเริ่มจากของชาวฝรั่งเศสก่อน เพื่อให้คนฝรั่งเศสจำนวนมากเท่าที่จะมากได้มีโอกาสชื่นชมผลงานเหล่านั้น
2. นำมรดกวัฒนธรรมของชาวฝรั่งเศสออกไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่างกว้างขวาง

และ 3. ส่งเสริมให้เกิดการสร้างสรรคผลงานศิลปะ และให้เกิดแนวคิดที่จะเกื้อหนุนการ
สร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัยให้เฟื่องฟูยิ่งขึ้นต่อไปด้วย³

ปัญหาในระยะแรกและทางแก้ปัญหา

เนื่องจากภารกิจหลักของกระทรวงวัฒนธรรมนั้นตั้งเป้าหมายไว้สูงมาก เพราะกลั่นกรองมาจากความคิดเกี่ยวกับศิลปะและวัฒนธรรมที่มัลโรซ์สั่งสมไว้จากประสบการณ์ชีวิตและงานประพันธ์ตั้งแต่วัยหนุ่ม ทั้งยังมุ่งให้สอดคล้องกับอุดมการณ์ของประธานาธิบดี เดอโกล ที่มุ่งกระจายความเจริญไปสู่ภูมิภาค และประสงค์ที่จะส่งเสริมให้ประเทศฝรั่งเศสมีบทบาทนำในระดับโลกด้วย กล่าวได้ว่าการปฏิบัติงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้นทำได้ยากยิ่ง เพราะมีปัญหาทั้งด้านการบริหารจัดการระบบงานและบุคลากร เนื่องจากเจ้าของหน่วยงานเดิมรวมทั้งกระทรวงต่างประเทศ⁴ ไม่พอใจที่ถูกแบ่งทอนหน่วยงานและงบประมาณ จึงไม่ให้ความร่วมมือเท่าที่ควร บุคลากรที่ถูกโอนมาก็มาอย่างไม่เต็มใจ เพราะต้องปรับตัวให้เข้ากับงานใหม่ ทั้งไม่แน่ใจว่ากระทรวงวัฒนธรรมที่ตั้งใหม่นี้จะอยู่ยั่งยืนหรือไม่ ตำแหน่งก็มีน้อย ผู้บริหารที่มีความเชี่ยวชาญด้านการบริหารวัฒนธรรมโดยตรงในขณะนั้นก็ยังไม่มียิ่งไปกว่านั้น นักการเมืองฝ่ายซ้ายก็แสดงความเป็นศัตรูเพราะไม่พอใจที่นายพลเดอโกลกลับมามีอำนาจ นักการเมืองฝ่ายขวาก็ไม่ไว้วางใจมัลโรซ์ กล่าวหาว่าเขาเป็น “นักผจญภัยที่เคยเป็นคอมมิวนิสต์” ส่วนผู้บริหารระดับสูง โดยเฉพาะรัฐมนตรีกระทรวงการคลังนั้นแทบไม่เชื่อเอาเลยว่่านักคิด นักเขียน นักพูดอย่างมัลโรซ์จะบริหารงานในกระทรวงนี้ได้สำเร็จ ปีแอร์ มัวโนต์ (Pierre Moinot) ซึ่งเป็นที่ปรึกษาด้านเทคนิคของรัฐมนตรีมัลโรซ์ และเป็นอธิบดีกรมการละคร และกิจการวัฒนธรรม ระหว่างปีค.ศ. 1959-1961 ได้เขียนบันทึกไว้ถึงอุปสรรคในการทำงานในกระทรวงใหม่นี้ว่า “อุปสรรคน่ากลัวมาก ดูแทบจะไม่มีหนทางอะไรเลย...คนที่ทำงานบริหารรอบตัวไม่มีความเชื่อมั่นในรัฐมนตรีผู้นี้ และมีท่าทีที่ไม่เป็นมิตร คนเหล่านี้คอยเฝ้าดูว่า มัลโรซ์จะม้วนเสื่อไปเมื่อไหร่”⁵ อย่างไรก็ตาม มัลโรซ์ก็ได้รับความสนับสนุนอย่างเต็มที่จากประธานาธิบดี เดอโกล ประกอบกับรู้จักเลือกทีมงานที่มีความสามารถสูง จึงสามารถทำงานให้ลุล่วงไปได้มาก

เพื่อให้เกิดความมั่นคงและต่อเนื่องในการทำงาน มัลโรซ์และทีมงานอันประกอบด้วยผู้ที่มีฝีมือด้านงานอักษรศาสตร์/ศิลปะ และด้านการบริหาร เช่น ปีแอร์ มัวโนต์, แกตง ปิกง (Gaëton Picon) และ เอมีล บิอาสินี (Emile Biasini) ได้เสนอขอบรรจุงานวัฒนธรรมเข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 4 (ค.ศ.1961-1965) และฉบับที่ 5 (ค.ศ.1966-1970) ได้สำเร็จ มัลโรซ์ชี้แจงต่อสภาผู้แทนราษฎรถึงความจำเป็นที่จะต้องวางแผนวัฒนธรรมอย่างเป็นระบบทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เมื่อวันที่ 17 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 ว่า “...ต้องบรรจุเรื่องนี้ไว้ในแผนพัฒนาระดับชาติเท่านั้น จึงจะสามารถวางแผนพัฒนากิจกรรมวัฒนธรรมอย่างจริงจัง และเป็นงานระยะยาวได้”⁶

มาลโรซ์ได้รับอนุมัติให้ตั้งคณะทำงานเพื่อทำหน้าที่ร่างแผนงาน แผนงบประมาณและบุคลากร เพื่อเตรียมบรรจุนักพัฒนวัฒนธรรมเข้าในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 4 คณะทำงานชุดนี้ซึ่งประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญด้านงบประมาณ ด้านบริหาร ด้านวัฒนธรรม และนักวิชาการด้านสังคมศาสตร์ได้ร่วมกันร่างแผนงานวัฒนธรรมเสนอต่อคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติจนสำเร็จ ทั้งยังเสนอให้กระทรวงวัฒนธรรมตั้งหน่วยงานศึกษาและวิจัยเพื่อทำหน้าที่ร่างแผนงานวัฒนธรรมสำหรับแผนพัฒนา ฯ ฉบับที่ 5 ต่อไปด้วย ออกุสแต็ง ฌีราร์ด (Augustin Girard) ซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าหน่วยงานศึกษาและวิจัย สามารถทำงานตามหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เขาเขียนนักวิจัยด้านสังคมศาสตร์ที่สนใจเรื่องวัฒนธรรมและการศึกษามวลชนมาร่วมงาน ตลอดจนจัดสัมมนาเรื่อง “การวิจัยทางวิชาการกับการสัมมนาวัฒนธรรม” ที่เมือง บัวร์ซ (Bourges) ในปีค.ศ. 1964 การสัมมนาครั้งนี้มีผลทำให้รัฐ นักวิจัย และนักจัดกิจกรรมด้านวัฒนธรรมและการศึกษามวลชนได้ร่วมกันพิจารณาศึกษาทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมอย่างกว้างขวาง และมีผลทำให้กระทรวงวัฒนธรรมสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงานหลัก วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนแนวทางดำเนินงานได้อย่างชัดเจนและมีระบบขั้นตอน เพื่อช่วยให้ปฏิบัติตามภารกิจหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ กระทรวงวัฒนธรรมมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลงาน 8 สาขาได้แก่ ทักษะศิลป์ ศิลปะการแสดง คีตศิลป์ สถาปัตยกรรม พิพิธภัณฑสถาน ห้างสรรพสินค้า เอกสารหายาก และภาพยนตร์ โดยมีแนวทางการทำงาน 6 ประการได้แก่ 1. การสร้างสรรค์ 2. การอนุรักษ์-การพิสูจน์ให้เห็นคุณค่า 3. การเผยแพร่-การทำให้เกิดการมีชีวิตชีวา 4. การอบรมบุคลากร 5. การวิจัย 6. การบริหาร โดยมุ่งเน้นการสร้างวัฒนธรรมประชาธิปไตย เพื่อให้ประชาชนส่วนใหญ่มีสิทธิและโอกาสเข้าถึงงานศิลปะได้เท่าเทียมกัน โดยไม่จำกัดเพศและฐานะ และมุ่งเน้นกระจายงานวัฒนธรรมไปสู่ภูมิภาค เพื่อลดช่องว่างระหว่างเมืองหลวงกับต่างจังหวัด

การจัดทำแผนแม่บทด้านวัฒนธรรมมีผลทำให้กระทรวงวัฒนธรรมสามารถกำหนดยุทธศาสตร์ แผนงานหลัก วัตถุประสงค์และเป้าหมาย ตลอดจนแนวทางดำเนินงานได้อย่างชัดเจน และมีระบบขั้นตอน ซึ่งจะทำให้สามารถปฏิบัติตามภารกิจหลักได้อย่างมีประสิทธิภาพ แผนแม่บทนี้ นอกจากจะทำให้กระทรวงมีอนาคตที่ยั่งยืนมั่นคงแล้ว ยังทำให้สามารถขยายหน่วยงาน จำนวนบุคลากร แผนงาน และกิจกรรมด้านวัฒนธรรมได้อย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง แม้จะได้รับงบประมาณจริงน้อยกว่าที่ตั้งไว้ในแผนมาก (ประมาณ 0.38% ของงบประมาณแผ่นดินโดยรวม) แต่มาลโรซ์และทีมงานก็สามารถนำงบประมาณที่จำกัดมาปรับ พลิกแพลง เพื่อสร้างกิจกรรมได้มากภายใน 10 ปี กระทรวงวัฒนธรรมสามารถขยายหน่วยงานจาก 3 กรม ในปีเริ่มต้น (ค.ศ. 1959) มาเป็น 6 กรม ในปีค.ศ. 1969 อันเป็นปีสุดท้ายที่มาลโรซ์ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี ทั้งยังสามารถตั้งหน่วยงานระดับภูมิภาคในความรับผิดชอบของสำนักปลัดกระทรวงเพิ่มอีก 3 หน่วยงาน คือ คณะกรรมการวัฒนธรรมระดับภูมิภาค (1963) คณะที่ปรึกษาด้านการสร้างสรรค์งานศิลปะแห่งภูมิภาค (1966) และ คณะผู้อำนวยการด้านกิจกรรมวัฒนธรรมทั่วไป (1969) นอกจากนี้ยังเพิ่มจำนวนบุคลากรได้มากขึ้น

จนสามารถสร้างสรรค์กิจกรรมได้มากทั้งปริมาณและคุณภาพ ทั้งนี้ปีแอร์ มัวโนต์ได้บันทึกแสดง ความชื่นชมความกล้าหาญและความสามารถพิเศษของมาโลร์ ซึ่งผู้ซึ่งเป็นเสมือน “หัวหน้าหน่วย คอมมานโด” และเสมือน “นักมายากล” ที่สามารถใช้ “เวทมนตร์บันดาลทุกสิ่งทุกอย่างเหมือนจะลุ่มสลาย กลับกลายให้เป็นความสำเร็จขึ้นมาได้”⁷ นำสังเกตว่าการบรรจุแผนแม่บทด้านวัฒนธรรมเข้าไปใน แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติทั้ง 2 ฉบับ ทำให้เกิดการแบ่งขอบเขตการทำงานระหว่าง กระทรวงวัฒนธรรมและกระทรวงศึกษาธิการอย่างชัดเจนขึ้น กล่าวคือ กระทรวงวัฒนธรรมจะ รับผิดชอบเฉพาะด้านการสร้างสรรค์และการเผยแพร่ศิลปะโดยมุ่งให้ผู้ผู้ชมทั่วไปเกิดความรักศิลปะ ในขณะที่กระทรวงศึกษาฯมุ่งทำหน้าที่สอนและให้ความรู้เรื่องเกี่ยวกับศิลปะให้แก่ผู้เรียนในโรงเรียน และในมหาวิทยาลัย นอกจากนั้น ยังมีการตกลงกันว่าให้ย้ายงานการศึกษามวลชนที่เกี่ยวกับ วัฒนธรรมซึ่งถูกโอนมาอยู่กับกระทรวงวัฒนธรรมเป็นการชั่วคราว กลับไปสังกัดสำนักงานเยาวชน และการกีฬาเดิม ในการนี้ สำนักงานเยาวชนฯได้รับอนุมัติงบประมาณสร้าง “บ้านวัฒนธรรม เยาวชน” (Maison des Jeunes de la Culture) สำหรับเยาวชนที่มีอายุ 15 ปีลงมา โดยเน้นการ สร้างสรรค์ระดับมือสมัครเล่น ส่วนกระทรวงวัฒนธรรมได้รับอนุมัติงบประมาณสร้าง “บ้าน วัฒนธรรม” (Maison de la Culture) สำหรับกลุ่มบุคคลเป้าหมายที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป โดยเน้น ผลงานสร้างสรรค์ที่มีคุณภาพสูงระดับมืออาชีพ

นำสังเกตว่า การแบ่งขอบเขตของงานเช่นนี้ จะมีทั้งข้อดีและข้อด้อย ข้อดีก็คือ ทำให้ กระทรวงวัฒนธรรมมุ่งส่งเสริมการสร้างสรรค์และการเผยแพร่งานศิลปะที่มีคุณภาพสูงได้เต็มที่ สอดคล้องกับภารกิจหลักของกระทรวงตามที่รัฐกฤษฎีกากำหนด และสอดคล้องกับแนวคิดและ นโยบายด้านศิลปะและวัฒนธรรมของมาโลร์ แต่ข้อด้อยก็คือ การแยกการสอนออกจาก การสร้างสรรค์และการเผยแพร่งานศิลปะ ตลอดจนการแยกกลุ่มอายุและระดับคุณภาพของงานศิลปะ จะมี ส่วนสร้างปัญหาสำคัญซึ่งจะบานปลาย กลายเป็นปัญหาวิกฤตในช่วงเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1968 ซึ่ง จะกล่าวต่อไป

แนวคิดและนโยบายของมาโลร์เกี่ยวกับวัฒนธรรม

มาโลร์เห็นว่าความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและเทคนิคการสื่อสารใหม่ๆ ซึ่ง ตอบสนองลัทธิบริโภคนิยมและทุนนิยม กำลังคุกคามสังคมร่วมสมัยในคริสต์ศตวรรษที่ 20 อย่างน่า วิตก เขาเชื่อว่า ผลผลิตของเทคโนโลยี เช่น วิทยุ โทรทัศน์ แผ่นเสียง ภาพยนตร์ ภาพถ่าย สื่อสารมวลชนและหนังสือการ์ตูน กำลังคุกคามวัฒนธรรมพื้นบ้านและอารยธรรมแห่งจิตวิญญาณ มาโลร์เปรียบโทรทัศน์และภาพยนตร์ว่าเป็น “อุตสาหกรรมผลิตความฝันสำเร็จรูป” ที่อำนวยความสะดวก อย่างมหัศจรรย์เพื่อผลประโยชน์ด้านธุรกิจและการเงิน โดยใช้การกระตุ้นสัญชาตญาณทางเพศ และความรุนแรง ซึ่งเป็นเสมือนพลังมืดหรือซาตานยุคใหม่ที่ทำให้คนในสังคมส่วนใหญ่ (ซึ่งขาด ศรัทธาในศาสนาที่เคยเป็นที่พึ่งทางใจ) ต้องตกเป็นทาส ในทัศนะของมาโลร์ สิ่งที่จะเป็นเสมือนยา

แก้พิษหรือพลังที่จะยึดเหนี่ยวใจมนุษย์ในปัจจุบันได้ คือ **วัฒนธรรม** โดยได้นิยามคำว่า “วัฒนธรรม” ไว้หลายวาระ:

“วัฒนธรรม คือ องค์กรรวมของความรัก ความคิดและศิลปะทุกสาขาที่สั่งสมกันมานานนับพันๆ ปี ช่วยให้ผู้มนุษย์สามารถปลดปล่อยตัวเองจากความ เป็นทาสได้”

“วัฒนธรรมช่วยให้เราสามารถต่อต้าน ‘อุตสาหกรรมผลิตความฝันสำเร็จรูป’ ที่สร้างขึ้นมาเพื่อความบันเทิง แต่แท้จริงแล้วคนสร้างต้องการเงิน ต้องการทำเงินให้ได้มากที่สุด จนกระทั่งไม่ใส่ใจว่าสิ่งที่ตนสร้างนั้น ทำให้คนเสพ เสื่อมจากความเป็นมนุษย์ กลายเป็นสัตว์ป่าเถื่อน ขึ้นอยู่กับพลังขับเคลื่อนทางกาย ถ้าพูดให้ชัดก็คือ รู้จักแต่จะสืบพันธุ์แล้วก็ตายไป”

“วัฒนธรรม ก็คือ คำตอบสำหรับคำถามที่ว่ามนุษย์เกิดมาเพื่อทำอะไรในโลกนี้”

“ศิลปวัฒนธรรม คือ สิ่งที่มนุษย์ได้ทำ นอกเหนือจากที่ได้เกิดมาโดยบังเอิญในจักรวาล”

“วัฒนธรรมรวมถึงทุกสิ่งที่มีอยู่ เป็นอยู่ในโลก ตลอดจนถึงสิ่งที่ไม่คงอยู่แล้ว แต่ยังเหลือร่องรอย...เป็นองค์กรรวมของสารพันรูป...ที่มีพลังยิ่งกว่าความตาย”

“สิ่งที่คนเขาเรียกว่าวัฒนธรรมนั้น คือ ความมุ่งมั่นที่จะแสวงหา รับ สืบ ทอด และเพิ่มพูนทุกสิ่งที่มีประมวลเข้าเป็นศักดิ์ศรีของมนุษยชาติ”

“วัฒนธรรมกลายเป็นสิ่งที่สังคมได้ใช้เป็นเครื่องคุ้มกัน เป็นฐานสำหรับการสร้างสรรค์ และถือได้ว่าเป็นศักดิ์ศรีของมนุษยชาติที่สืบทอดจากอดีต มาสู่เรา”

จากข้อความที่คัดมาข้างต้น เห็นได้ว่ามัลโรซ์ให้นิยามและความหมายของ “วัฒนธรรม” ไว้กว้างและลึกมาก ในทัศนะของมัลโรซ์ นั้น “วัฒนธรรม” มีความหมายรวมถึงศิลปะทุกสาขาที่หลอมรวมความรัก และความคิดไว้ด้วยกัน และที่สั่งสมกันมานานนับแต่อดีต แม้ผู้สร้างจะตายไปแล้ว แต่สิ่งที่ศิลปินสร้างไว้ยังคงอยู่ วัฒนธรรมให้ความหมายแก่ชีวิต และแสดงถึงความยิ่งใหญ่ของมนุษย์ที่สามารถเอาชนะชะตากรรมและความตายได้ วัฒนธรรมในสายตาของมัลโรซ์จึงเป็นเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวใจคนในสังคมที่ขาดความเชื่อในศาสนา เขาเชื่อว่าวัฒนธรรมเป็นที่พึ่งทางใจ ช่วยทำให้มนุษย์หายว้าเหว ช่วยให้เกิดความรักความผูกพันกับผู้อื่น และช่วยคุ้มกันไม่ให้ตกเป็นทาส

ของความบันเทิงที่แฝงความชั่วร้าย นอกจากนี้ เขายังเห็นว่าวัฒนธรรมเป็นฐานของการสร้างสรรค์งานร่วมสมัยและเป็นศักดิ์ศรีของชาติและมนุษยชาติที่สืบทอดจากอดีตมาสู่ปัจจุบันและอนาคต

น่าสังเกตว่า มาลโรซ์เน้นเรื่องการทำให้คนจำนวนมากเข้าถึงศิลปะ และเน้นแนวคิดเรื่องวัฒนธรรมประชาธิปไตยด้วย เขาเสนอว่า “(กิจกรรม)วัฒนธรรม คือ การทำให้คนจำนวนมากที่สุดรู้จักงานศิลปะจำนวนมากที่สุด” ศิลปวัฒนธรรมต้องไม่ใช่เพื่อคนกลุ่มน้อยที่มั่งคั่ง ที่มีสิทธิพิเศษ แต่ต้องเพื่อคนส่วนใหญ่ มาลโรซ์แถลงนโยบายเกี่ยวกับวัฒนธรรมประชาธิปไตยนี้ต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 18 พฤศจิกายน ค.ศ. 1959 ว่า “สิ่งสำคัญ ก็คือ วัฒนธรรมประชาธิปไตย... ซึ่งหมายความว่าเราพยายามเผยแพร่สิ่งที่เราพยายามทำในปารีส ไปสู่บ้านวัฒนธรรมซึ่งมีอยู่ในทุกภาคของประเทศฝรั่งเศส เพื่อให้ประชาชนที่มีอายุ 16 ปีขึ้นไป ไม่ว่าจะมีฐานะยากจนเพียงไร สามารถเข้าถึงมรดกวัฒนธรรมประจำชาติ และความยิ่งใหญ่ของมนุษยชาติได้” และได้แถลงไว้อีกเมื่อปีค.ศ. 1966 ว่า “รัฐต้องมีหน้าที่ออกกฎหมายเกี่ยวกับวัฒนธรรม เหมือนกับที่สาธารณรัฐที่ 3 ได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษา: เยาวชนทุกคนในประเทศฝรั่งเศสต้องมีสิทธิเข้าชมผลงานทัศนศิลป์ ละคร ภาพยนตร์ เหมือนกับที่มีสิทธิได้เรียนหนังสือ ” นอกจากนั้นมาลโรซ์ยังต้องการให้ผู้สนใจศิลปะแต่ละคน สามารถสัมผัสหรือพบปะกับงานศิลปะและศิลปินได้โดยตรง เนื่องจากเห็นว่า เพียงแค่ให้ความรู้มันไม่พอ ต้องทำให้เกิดความรักด้วย เขากล่าวว่า

“คนที่มีวัฒนธรรมนั้น ไม่เพียงแต่รู้จักว่า เซกสเปียร์ วิคตอร์ อูโก
เรมбранท์ บาค เป็นใครเท่านั้น ต้องรู้จักรักคนเหล่านี้ด้วย ถ้ามีวัฒนธรรม
จิตก็ต้องสื่อสารสัมพันธ์กับงานศิลปะได้...”⁸

กิจกรรมของกระทรวงวัฒนธรรมภายใต้ความรับผิดชอบของมาลโรซ์ ในช่วง 10 ปี (ค.ศ.1959-1969)

กิจกรรมด้านวัฒนธรรมในยุคของมาลโรซ์ที่สำคัญ ได้แก่

1) บ้านวัฒนธรรม

บ้านวัฒนธรรมเมืองเกรอนอบล์ (Grenoble) เปิดทำการเมื่อค.ศ. 1968 มาลโรซ์และทีมงานให้ความสำคัญแก่ “บ้านวัฒนธรรม” เป็นอันดับแรก เพราะเห็นว่าเป็นศูนย์กลางของกิจกรรมวัฒนธรรมที่สามารถตอบสนองนโยบายและภารกิจหลักของกระทรวงวัฒนธรรมได้มากที่สุด มาลโรซ์ย้ำถึงความจำเป็นที่จะต้องมีย่านวัฒนธรรมอยู่บ่อยครั้ง อาทิเช่น ในสุนทรพจน์ที่แสดงในพิธีเปิดบ้านวัฒนธรรมที่เมืองอาเมียงส์(Amiens) เมื่อวันที่ 19 มีนาคม ค.ศ. 1966 เขากล่าวว่า

“เหตุที่ต้องสร้างบ้านวัฒนธรรมนี้ขึ้นมาก็เพราะเป็นสิ่งจำเป็นที่จะขาดเสียมิได้ ในโลกเราทุกวันนี้ มวลมนุษย์มีแต่จะตกเป็นเหยื่อของอุตสาหกรรมการผลิตที่ใช้ความฝันของมนุษย์เป็นวัตถุดิบ สถานที่นี้เป็นแหล่งเดียวที่เราทุกคนจะร่วมมือกันต่อต้านพลังมืดดังกล่าว...”

มาโลร์มองว่าบ้านวัฒนธรรมมีลักษณะ“ศักดิ์สิทธิ์” มีพลังยึดเหนี่ยวใจคน ดัง“มหาวิทยาลัยใหม่”(Discours, **André Malraux ministre**, p.299) ด้วยเหตุนี้ แนวคิดเรื่องบ้านวัฒนธรรมและกิจกรรมวัฒนธรรมสำหรับมาโลร์ จึงไม่ใช่เรื่องสถานที่และกิจกรรมที่เน้นความสนุกและความบันเทิงใจเพียงอย่างเดียว

นโยบายของมาโลร์และกระทรวงวัฒนธรรมเน้นหลักการที่ให้ชุมชนมีส่วนร่วมกับรัฐในโครงการบ้านวัฒนธรรมอย่างเสมอภาค เขาเชื่อว่าความสำเร็จของบ้านวัฒนธรรมนอกจากจะขึ้นอยู่กับศักยภาพของผู้บริหาร วิทยาการ ศิลปิน เจ้าหน้าที่ ฯลฯ แล้ว ยังขึ้นอยู่กับความร่วมมือระหว่างรัฐกับเทศบาลและประชาชนในท้องถิ่นเป็นสำคัญด้วย มาโลร์สนับสนุนนโยบายความร่วมมือ 2 ฝ่ายระหว่างรัฐกับองค์กรท้องถิ่น นับตั้งแต่การร่วมกันออกค่าใช้จ่าย ค่าก่อสร้างอาคาร ค่าใช้จ่ายในการบริหารและดำเนินกิจกรรมวัฒนธรรมคนละครึ่ง จำนวนกรรมการในคณะกรรมการที่ปรึกษาก็มาจากรัฐและจากสภาท้องถิ่นอย่างละเท่าๆ กัน

ในสุนทรพจน์ที่เมืองอาเมียงส์นี้ มาโลร์ได้เน้นถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของชุมชนและเทศบาลท้องถิ่น โดยตั้งเป้าหมายว่าด้วยหลักการนี้จะสามารถทำให้ภูมิภาคมีความเจริญด้านวัฒนธรรมทัดเทียมกับเมืองหลวง

“บ้านวัฒนธรรมแห่งนี้ขึ้นอยู่กับท่านทั้งหลาย ถ้าท่านต้องการ ท่านก็สามารถจะทำให้มันเป็นสถานที่ที่งามเลิศล้ำที่สุดในประเทศฝรั่งเศสได้ และถ้าเป็นเช่นนั้น ภายในไม่ถึง 10 ปี คำว่า “บ้านนอก” จะไม่เป็นคำที่น่าเกลียดอีกต่อไป”

มาโลร์และทีมงานตั้งเป้าไว้ในแผนแม่บทว่าจะสร้างบ้านวัฒนธรรมให้ได้ 20 แห่ง ภายใน 10 ปี แต่ในทางปฏิบัติ เขาทำได้น้อยกว่านั้นมาก เพราะไม่ได้รับงบประมาณตามเป้าที่ตั้งไว้ ทั่วๆ ไปได้พยายามชี้แจงต่อสภาผู้แทนราษฎรให้เห็นความสำคัญและความจำเป็นในการอนุมัติงบประมาณสร้างบ้านวัฒนธรรมครั้งแล้วครั้งเล่าก็ตาม เช่น เมื่อ 27 ตุลาคม ค.ศ. 1966 เขาแถลงต่อรัฐสภาว่า

“เราควรจะต้องมีบ้านวัฒนธรรมสักแคว้นละแห่ง... โดยใช้งบประมาณเพียงเท่ากับค่าก่อสร้างทางด่วนยาว 25 กิโลเมตรเท่านั้น ภายใน 10 ปี เราจะสามารถทำให้ประเทศฝรั่งเศสซึ่งในอดีตเคยเป็นประเทศผู้นำด้านวัฒนธรรมกลับมามีบทบาทใหม่ ที่ทำให้ทั่วโลกต้องจับตามองอีกครั้งหนึ่ง

เงินจำนวนไม่มากนักนี้ จะทำให้ประเทศฝรั่งเศสกลายเป็นผู้นำของนานา
ประเทศในโลกนี้ได้อีกครั้งหนึ่ง”

การที่ได้รับงบประมาณน้อย ทำให้ไม่สามารถสร้างบ้านวัฒนธรรมได้ 20 แห่งตามที่ตั้ง
วัตถุประสงค์ไว้ ในยุคของมาลโรซ์มีบ้านวัฒนธรรมที่เปิดดำเนินการได้รวม 8 แห่ง แต่มีเพียง 3
แห่งเท่านั้นที่สร้างใหม่ คือ ที่เมืองอาเมียงส์ บูร์ซัส และเกรอนอบล์¹⁰ ทำให้การบริหารจัดการเกี่ยวกับ
กิจกรรมวัฒนธรรมไม่สมบูรณ์และไม่คล่องตัวเท่าที่ควร ปัญหาสำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ปัญหาที่
เกิดจากการทำข้อตกลงแบ่งขอบเขตของงาน ระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ
ที่ว่า มหาวิทยาลัยมีหน้าที่สอนให้รู้เรื่องศิลปะ บ้านวัฒนธรรมมีหน้าที่สอนให้รักศิลปะและเน้นการ
ให้ผู้ชมสัมผัสสัมผัสกับงานศิลปะและศิลปินโดยตรง (choc artistique) โดยไม่ต้องผ่านการ
อธิบาย ในทัศนะของมาลโรซ์ ผู้ชอบศึกษาศิลปะด้วยตนเอง เขาเน้นความแตกต่างระหว่างการสอน
ศิลปะในมหาวิทยาลัย กับ การทำให้ผู้คนรักศิลปะสัมผัสกับศิลปะด้วยวิธีของบ้านวัฒนธรรม เขา
กล่าวในพิธีเปิดบ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองอาเมียงส์ เมื่อวันที่ 19 มีนาคม ค.ศ.1966 ว่า

“มหาวิทยาลัยมีไว้สำหรับสอนให้รู้ แต่เราในที่นี้มีหน้าที่สอนคนให้รู้จัก
รัก ที่ว่าคนเราจะเข้าใจดนตรีได้ซาบซึ้งเพราะมีคนมาอธิบาย **จิมโฟนี**
หมายเลข 9 ให้ฟังนั้นไม่จริงหรอก หรือที่ว่าใครต่อใครจะรักกวีนิพนธ์
เพราะมีคนมาอธิบายผลงานของ **วิกตอร์ อูโก** ให้ฟัง ก็ไม่จริงอีก... คน
ของเรา ณ ที่นี้ มีหน้าที่สอนเยาวชนในเมืองนี้ให้รู้ว่ามီးอะไรบ้างที่เป็น
ศักดิ์ศรีของมนุษย์ และสิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งที่ทุกคนสามารถรักและชื่น
ชมได้ มหาวิทยาลัยอาจสอนคนให้เข้าใจประวัติศาสตร์ศิลปะได้ แต่ว่าที่
จริงแล้วสิ่งที่ควรจะมีก่อนสิ่งอื่นทั้งหมด ก็คือ ความรัก เพราะถ้าจะว่าไป
ไม่มีใครสามารถอธิบายให้เข้าใจความรักในรูปแบบต่างๆ ได้เลย”

นอกจากนี้ การแบ่งขอบเขตของงานระหว่าง “บ้านวัฒนธรรม” ของกระทรวงวัฒนธรรม
และ “บ้านวัฒนธรรมของเยาวชน” ซึ่งสังกัดกองการศึกษามวลชนของสำนักงานเยาวชนและการกีฬา
แห่งชาติ กระทรวงศึกษาธิการ ก็มีส่วนทำให้เกิดปัญหาใหญ่ตามมาเช่นกัน กล่าวคือ กลุ่มนัก
วัฒนธรรมท้องถิ่นฝ่ายซ้ายที่ทำงานด้านการศึกษามวลชนในหลายตำบล ซึ่งไม่ชอบประธานาธิบดีเดอ
โกลและมาลโรซ์ ได้รวมตัวกันก่อตั้งสหภาพศูนย์วัฒนธรรมระดับตำบลแห่งชาติ (FNCC:
Fédération nationale du Comité de la culture) โดยมีสภาตำบลเข้าร่วมเป็นสมาชิก 50 แห่งในปี
แรก (1960) และเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อยๆ จนถึง 233 แห่งในปีค.ศ. 1968 เป้าหมายของสหภาพฯ ก็คือ
ต่อต้านนโยบายวัฒนธรรมของมาลโรซ์ โดยกล่าวหาว่าเป็นวัฒนธรรมที่เน้นเฉพาะงานที่มีคุณค่าสูง
เพื่อปัญญาชนกลุ่มน้อย ซึ่งต่างจากนโยบายของสหภาพฯ ที่มุ่งสร้างวัฒนธรรมเพื่อประชาชนส่วน
ใหญ่ โดยสหภาพฯ ได้ร่วมกับสมาคมแห่งการศึกษามวลชนเสนอนโยบายวัฒนธรรมท้องถิ่นขึ้นมา

การต่อต้านนโยบายวัฒนธรรมของมาลโรซ์ที่ทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ในช่วงต้นปีค.ศ. 1968 และถึงขั้นบานปลายในช่วงเดือนพฤษภาคม มีการรวมตัวกับคณะละครท้องถิ่นออกแถลงการณ์ต่อต้านการทำงานของมาลโรซ์ และรวมตัวกับนักศึกษาที่บุกเข้ายึดโรงละครแห่งชาติโอ เด-อง (Odéon) ที่ปารีสในเดือนพฤษภาคม ค.ศ. 1968 เหตุการณ์นี้มีส่วนทำให้เสถียรภาพของรัฐบาล เดอโกลสั่นคลอน ส่งผลให้คะแนนนิยมที่มีต่อรัฐบาลเดอโกลลดลง นายพล เดอโกลจึงลาออกจากตำแหน่งประธานาธิบดีของฝรั่งเศส เมื่อวันที่ 28 เมษายน ค.ศ. 1969 หลังจากประชาชนส่วนใหญ่ แสดงประชามติไม่รับข้อเสนอของเขาเกี่ยวกับการพัฒนาภูมิภาคและการปฏิรูปวุฒิสภา หลังจากนั้น อีก 2 เดือน (22 มิถุนายน ค.ศ. 1969) มาลโรซ์ก็ลาออกตามนายพล เดอโกลไปด้วย

การสนับสนุนการสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัย

มาลโรซ์สนใจผลงานศิลปะทั้งในอดีตและในปัจจุบัน แต่เนื่องจากเห็นว่าที่ผ่านมา กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญแก่จิตรศิลป์ตามแนวนิยมของสภาศิลปะแห่งรัฐ ซึ่งมุ่งเลียนแบบ ศิลปะโบราณของกรีกและโรมันเป็นส่วนใหญ่ เขาจึงพยายามจะปฏิรูปร่างวัลที่เคยให้ทุนศิลปินไป ศึกษา/ทำงานศิลปะที่กรุงโรม (Prix de Rome) และพยายามสนับสนุนให้ศิลปินสร้างสรรค์งาน สมัยใหม่ ตลอดจนหาทางให้บรรดาช่างฝีมือทำงานสมัยใหม่ด้วย อาทิ ออกนโยบายให้โรงงานทอ พรมเลส์ ก็อบแล็งส์ (les Gobelins) และโรงงานทำเซรามิกส์ที่แซฟร์ส (Sèvres) ซึ่งเคยแต่ผลิตงาน แบบประเพณีหรือแบบราชสำนัก ให้รับทำผลงานของศิลปินร่วมสมัยด้วย (แต่พวกช่างฝีมือที่ทำ เครื่องเรือนแบบราชสำนักทำการประท้วง ไม่ยอมทำตามนโยบายของเขา) มาลโรซ์และทีมงานเน้น การสนับสนุนและเผยแพร่การสร้างสรรค์งานศิลปะร่วมสมัยที่มีคุณภาพ ทั้งในเมืองหลวงและใน ภูมิภาคให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ โดยจัดตั้งหน่วยงานที่รับผิดชอบด้านการสร้างสรรค์ศิลปะ (Service de la création artistique) ขึ้นมาในกระทรวงวัฒนธรรม เพื่อสร้างความสัมพันธ์ระหว่าง รัฐบาลกับศิลปินร่วมสมัย ทั้งในด้านทัศนศิลป์ ละคร ภาพยนตร์ ฯลฯ ทั้งยังได้ตั้งคณะกรรมการศึกษา แนวทางจัดทำโครงการที่ครอบคลุมการสร้างสรรค์ร่วมสมัยที่หลากหลายด้วย

ก. ด้านทัศนศิลป์

กระทรวงวัฒนธรรมในยุคของมาลโรซ์จัดให้มีการสำรวจและบันทึกรายชื่อศิลปินร่วมสมัยที่มี ชื่อเสียงที่อยู่ในประเทศฝรั่งเศส ทั้งที่เป็นชาวฝรั่งเศสและชาวต่างชาติ อาทิ Picasso, Miró, Chagall, Braque, Derain, Léger, Masson, Matisse, Le Corbusier, Calder, Arp, Léger, Delaunay, Hartung, Zao-Wou-Ki ฯลฯ และริเริ่มมอบรางวัลแก่ศิลปินที่มีผลงานโดดเด่น (Le Palmarès des grands prix nationaux)

มีการจัดนิทรรศการศิลปะย้อนหลังครั้งใหญ่ให้แก่ศิลปินชั้นเยี่ยม เช่น ปิกัสโซ เลแฌร์ มาติสส์ ซากาล ฯลฯ มีการจัดทำสวนประติมากรรมกลางแจ้ง โดยติดตั้งผลงานประติมากรรมขนาดใหญ่ของ

มายอล (Maillol) ในสวนสาธารณะดยูเออร์ส นอกจากนั้น มาลโรซ์ยังมอบหมายให้ชากาลและมาซงวาดภาพจิตรกรรมประดับเพดาน ณ โรงอุปรากรแห่งปารีส และโรงละครแห่งชาติโอ เด-อง ด้วย

มาลโรซ์ริเริ่มให้จัดนิทรรศการศิลปะนานาชาติทุกรอบ 2 ปีที่ปารีส (Biennale de Paris) ขึ้นเป็นครั้งแรกในปีค.ศ. 1959 เพื่อให้ศิลปินนานาชาติมาแสดงผลงานในปารีส นอกจากนี้ เขายังสนับสนุนให้กลุ่มศิลปินฝรั่งเศสได้ไปแสดงงานที่ต่างประเทศ เช่น ที่นิวยอร์ก ด้วย

มีการตั้งกรรมการชุดใหม่เพื่อทำหน้าที่เลือกซื้อผลงานศิลปะร่วมสมัยเข้าพิพิธภัณฑสถานศิลปะสมัยใหม่ (Musée de l'Art moderne)

มาลโรซ์มอบหมายให้สถาปนิกชาวฝรั่งเศสที่มีชื่อเสียง เลอ กอร์บวูซิเยร์ (Le Corbusier) ออกแบบพิพิธภัณฑสถานคริสต์ศตวรรษที่ 20 (Musée du XXe siècle) โดยกำหนดจะสร้างขึ้นที่ย่านลา เดฟองซ์ (La Défense) แต่สถาปนิกผู้นี้ถึงแก่กรรมเสียก่อน โครงการสร้างพิพิธภัณฑสถานใหม่แห่งนี้จึงล้มเลิกไป

เมื่อเลอ กอร์บวูซิเยร์ และ ฌอร์ฌส์ บราก (Georges Braque: จิตรกรผู้ร่วมบุกเบิกก่อตั้งศิลปะคิวบิสม์ (le cubisme) ถึงแก่กรรม มาลโรซ์ให้จัดรัฐพิธีไว้อาลัยอย่างสมเกียรติ และได้แสดงสุนทรพจน์ยกย่องเกียรติคุณและความสามารถของศิลปินที่มีความสำคัญทั้งต่อประเทศฝรั่งเศสและนานาชาติ (อันที่จริง มาลโรซ์ไม่ได้จัดรัฐพิธีไว้อาลัยแก่ศิลปินสำคัญเท่า่นั้น เขาได้จัดรัฐพิธีเคลื่อนอัฐิของฌอง มูแล็ง (Jean Moulin) ซึ่งเป็นหัวหน้าขบวนการฝรั่งเศสเสรีที่สละชีพเพื่อชาติในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 2 เข้าประดิษฐานที่อนุสรณ์สถานปอง เด-อง และได้แสดงสุนทรพจน์ยกย่องวีรกรรมต่อหน้าประธานาธิบดีเดอโกลและบุคคลสำคัญของประเทศที่มาร่วมงานอย่างสมเกียรติ โดยถ่ายทอดรัฐพิธีสำคัญนี้ทางโทรทัศน์เพื่อให้ประชาชนทั่วประเทศได้ชมด้วยกัน)

ในปีค.ศ. 1962 มาลโรซ์ดำเนินการให้ออกกฎหมายที่กำหนดให้ใช้ 1% ของงบประมาณค่าก่อสร้างอาคารโรงเรียนและมหาวิทยาลัยของรัฐสำหรับซื้อผลงานศิลปะร่วมสมัยตกแต่งอาคารที่สร้างใหม่ นอกจากนี้ ก็มีการจัดตั้งคณะกรรมการและกองทุนสำหรับซื้อผลงานศิลปะของท้องถิ่นในภูมิภาคด้วย

ระหว่าง ค.ศ. 1964 มีการออกกฎหมายเพื่อจัดทำระบบประกันสุขภาพและให้สวัสดิการทางสังคมแก่ศิลปินที่มีชีวิตอยู่ และออกกฎหมายกำหนดให้การเคหะแห่งชาติออกแบบให้ชั้นล่างสุดของอาคารที่พักอาศัย (HLM) เป็นสตูดิโอสำหรับประติมากร และชั้นบนสุดเป็นสตูดิโอของจิตรกร

นอกจากนี้มีการออกกฎหมายที่เรียกว่า “loi de dations” กำหนดให้ทายาทของศิลปินที่มีชื่อเสียงที่ได้รับมรดกเป็นงานศิลปะหลังจากที่ตัวศิลปินถึงแก่กรรมไปแล้ว สามารถนำผลงานศิลปะส่วนหนึ่งมามอบให้แก่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติได้ โดยรัฐจัดพิธีรับมอบอย่างสมเกียรติ กฎหมายมาลโรซ์ฉบับนี้มีส่วนทำให้พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติมีผลงานศิลปะชิ้นสำคัญๆ เพิ่มขึ้นมาก โดยเฉพาะผลงานของปิกัสโซ

ในปีค.ศ. 1967 กระทรวงวัฒนธรรมจัดสร้างศูนย์ศิลปะร่วมสมัย (Centre National d'Art Contemporaine หรือ CNAC) ที่ถนนแบร์ริเยร์ (Berryer) ภายในตัวอาคารใช้เป็นที่พักพิงสำหรับศิลปิน ศิลปะนานาชาติ และใช้เป็นสำนักงานเพื่อบริหารงานสวัสดิการของศิลปิน บริเวณสวนด้านนอก จัดเป็นที่แสดงผลงานประติมากรรมกลางแจ้ง นำสังเกตว่าศูนย์ศิลปะร่วมสมัยแห่งนี้ ต่อมาได้พัฒนาเป็น ศูนย์วัฒนธรรมออร์ซส์ ปอมปิดู ที่มีชื่อเสียงโด่งดัง

ในปีค.ศ. 1968 ช่วงที่ฝรั่งเศสเตรียมงานกีฬาโอลิมปิก มาลโรซ์และทีมงานได้ขอให้ ศิลปิน ชาวสวิสชื่อคาลเดอร์ (Calder) จัดทำประติมากรรมสมัยใหม่ติดตั้งที่หน้าบ้านวัฒนธรรมแห่งเมือง เกรอนอบล์ ผลงานชิ้นนี้สร้างความไม่พอใจให้แก่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ถึงขั้นทำการ ประท้วง แต่มาลโรซ์ก็ปกป้องเสรีภาพในการสร้างสรรค์ของศิลปินด้วยการชี้แจงผ่านทาง หนังสือพิมพ์ท้องถิ่นว่า

“ถ้าเพื่อเราเลือกศิลปินคนไหนแล้ว ก็ต้องยอมให้เขาใช้เสรีภาพในการ
สร้างสรรค์ให้เต็มที่”

ข. ด้านภาพยนตร์

นับแต่ปีค.ศ. 1962 มาลโรซ์ดำเนินการให้ออกกฎหมายให้ทุนสนับสนุนนักสร้างภาพยนตร์ที่ เสนอโครงการสร้างภาพยนตร์ที่มีคุณภาพ ด้านศิลปะและด้านเนื้อหาความคิด (cinéma d'art et d'essai) ทั้งไม่มีลักษณะที่กระตุ้นยั่วเรื่องทางเพศและความรุนแรง นอกจากนี้ยังเสนอให้ลดภาษี ภาพยนตร์ด้วย อย่างไรก็ตาม มาลโรซ์มักถูกโจมตีจากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรว่าใช้งบประมาณ สนับสนุนการสร้างภาพยนตร์ที่เข้าใจยาก ไม่สร้างความบันเทิงเท่าที่ควร ไม่ทำเงิน และไม่มีชื่อเสียง ในระดับนานาชาติ นอกจากนี้เขายังถูกนักสร้างภาพยนตร์ นักเขียนและศิลปินหัวก้าวหน้าโจมตีว่า ไม่เข้าใจและไม่เห็นความสำคัญของกลุ่มคลื่นลูกใหม่ (La Nouvelle Vague) ซึ่งเป็นภาพยนตร์แนว ก้าวหน้าในขณะนั้น นอกจากนี้ในปีค.ศ. 1968 เมื่อมาลโรซ์สั่งระงับโครงการของอ็องรี ลองกลัวส์ (Henri Langlois) เนื่องจากมีข่าวว่ามีความไม่ชอบมาพากลด้านการเงิน ทำให้ผู้สร้างภาพยนตร์และ นักแสดงทั้งในและต่างประเทศร่วมกันประท้วงเพราะถือว่าเป็นผู้มีคุณูปการต่อวงการภาพยนตร์ จนใน ที่สุดมาลโรซ์ต้องถอนคำสั่งนี้

ค. ด้านการละคร

มาลโรซ์และทีมงานสนับสนุนการละครอย่างเห็นได้ชัด โดยเพิ่มเงินช่วยเหลือแก่คณะละคร ทั้งในปารีสและในภูมิภาค ทั้งที่อยู่ในสังกัดหน่วยงานของรัฐและทั้งที่เป็นคณะละครเอกชน สำหรับ ปารีสมิการสถาปนาโอ เด-องเป็นโรงละครแห่งชาติ แล้วเชิญผู้กำกับที่มีชื่อเสียง ชื่อ ฌอง หลุยส์ บาร์ โรท์ (Jean-Louis Barrault) มาเป็นผู้อำนวยการ ทั้งนี้ในวันเปิดการแสดงละครของโกลเดอ (Caudel) เรื่อง “Tête d'Or” รอบปฐมทัศน์ เมื่อต้นปีค.ศ. 1959 มาลโรซ์ได้เชิญประธานาธิบดี

เดอโกลมาเป็นประธานในพิธีเปิด และร่วมชมการแสดง ส่วนละครในภูมิภาคนั้น มาลโรซ์ ดำเนินการให้เงินสนับสนุนทั้งแก่คณะละครเวทีที่มีอยู่เดิมและที่เกิดขึ้นใหม่อีก 9 คณะ และสนับสนุน การตั้งกองทุนสำหรับคณะละครเอกชนเมื่อปีค.ศ. 1964 ด้วย

อย่างไรก็ตาม น่าสังเกตว่า โครงการของมาลโรซ์มักถูกคัดค้านจากนักการเมืองแนวอนุรักษ์ นิยมในสภาผู้แทนราษฎรอยู่บ่อยครั้ง โดยเฉพาะในเดือนตุลาคม ค.ศ. 1966 มีการตั้งกระทู้ซักฟอก มาลโรซ์เพราะไม่เห็นด้วยที่เขาปล่อยให้มีการฉายภาพยนตร์ที่ทำทาสีลธรรม เรื่อง “La Religieuse” ของฌากส์ ริเวตต์ (Jacques Rivette) และปล่อยให้มีการแสดงละครของฌอง ฌีแนตต์ (Jean Genet) เรื่อง “Les Paravents” ที่โรงละครแห่งชาติทั้งๆที่ละครเรื่องนี้มีลักษณะก้าวร้าวและ วิพากษ์วิจารณ์นโยบายด้านการทหารของฝรั่งเศส แต่มาลโรซ์ก็พยายามชี้แจงเพื่อปกป้องเสรีภาพของ ศิลปินในการสร้างสรรค์งานศิลปะโดยแถลงต่อรัฐสภาตอนหนึ่งว่า “La liberté n’a pas toujours les mains propres, mais il faut choisir la liberté” (เสรีภาพไม่ได้มีมือสะอาดเสมอไป แต่ก็ต้อง เลือกเสรีภาพ)

3. การออกกฎหมายเพื่อบูรณะและอนุรักษ์โบราณสถานและสถานที่สำคัญของฝรั่งเศส

มาลโรซ์ไม่ได้สนับสนุนเฉพาะการสร้างสรรค์งานศิลปะชิ้นใหม่เท่านั้น หากแต่สนใจเรื่อง มรดกวัฒนธรรมอย่างจริงจัง และลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่สนองตอบภารกิจหลักของกระทรวง วัฒนธรรม ในด้านการอนุรักษ์และการนำมรดกวัฒนธรรมของชาติออกไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักอย่าง กว้างขวาง ทำให้มีการออกกฎหมายในช่วงปีค.ศ. 1962-1966 และ 1968-1970 เพื่อบูรณะอนุรักษ์ โบราณสถานและอาคารสถานที่สำคัญของประเทศฝรั่งเศส ที่ถูกระเบิดทำลายระหว่างสงครามโลก ครั้งที่ 2 และที่มีสภาพเก่าชำรุด ทรุดโทรม ให้กลับอยู่ในสภาพที่น่าชม มีสง่าราศี เป็นที่ภาคภูมิใจ ของชาวฝรั่งเศส และประทับใจนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ สถานที่ที่ได้จัดการทำนุบำรุงเป็นการใหญ่ ในครั้งนี้ ได้แก่ พิพิธภัณฑสถานลูฟวร์ อนุสรณ์สถานเลแซงวาเลดส์ (Les Invalides) พระราชวังแวร์ซายส์ พระราชวังฟงแตนโบล (Fontainebleau) ปราสาทเว็งแซนน์ ปราสาทชอมบอร์ด์ มหาวิหารนอเด รอดามแห่งปารีส มหาวิหารแห่งแร็งส์ และมหาวิหารแห่ง สตราสบูร์ก ตลอดจนสตูดิโอเก่าของ ศิลปินในย่านมงต์มาร์ตร์ นอกจากนี้ ยังให้ดำเนินการจัดดูทำความสะอาดด้านหน้าของอาคาร สถาปัตยกรรมที่สำคัญๆให้ชาวสวดคงงามด้วย ในปีค.ศ. 1962 มีการออก “กฎหมายมาลโรซ์” (Loi Malraux) เพื่อบูรณะย่านเก่าในเมืองที่มีสถาปัตยกรรมที่มีความสำคัญด้านประวัติศาสตร์และ สุนทรียภาพ เพื่อให้กลับมามีชีวิตชีวา มีประโยชน์ด้านอยู่อาศัยและด้านพาณิชย์ เช่นย่านมาแรส์ (Marais) กลางกรุงปารีสและเมืองซาร์ลาต์ (Sarlat) เมืองเก่ายุคกลางทางใต้ของฝรั่งเศส โดยให้ฝ่าย ผังเมืองเข้ามามีส่วนร่วมในการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชาติ นอกจากนั้นในปี ค.ศ. 1968 ก็ ได้ของบประมาณซ่อมแซมอาคารสถานที่สำคัญทั่วประเทศ ทั้งในระดับภูมิภาค แคว้น เมือง และ ตำบลอีกประมาณ 100 แห่ง

4. การจัดทำทะเบียนโบราณสถานและแหล่งศิลปวัฒนธรรมทั่วประเทศ

ในปีค.ศ. 1964 มาลโรซ์ได้มอบหมายให้อ็องเดร ชาสเทล (André Chastel) ศาสตราจารย์ด้านประวัติศาสตร์ศิลป์จากก็อลแลง เดอ ฟรอนซ์ (Collège de France) เป็นประธานคณะกรรมการจัดทำทะเบียนโบราณสถานและแหล่งศิลปวัฒนธรรมของฝรั่งเศส คณะกรรมการได้เลือกแคว้นที่มีบุคลากรและเครื่องมือพร้อมมากที่สุดก่อน ได้แก่ แคว้นอัลซาส และเบรอตานญ โดยแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานซึ่งรวมทั้งผู้แทนจากฝ่ายจดหมายเหตุด้วย มีการค้นคว้าหาข้อมูลอย่างเป็นระบบ ใช้หลักวิชาการและเครื่องมือสมัยใหม่ที่มีประสิทธิภาพทำการสำรวจและจดบันทึก และเมื่อภารกิจเสร็จสิ้น ก็ได้จัดนิทรรศการแสดงผลการสำรวจโดยแสดงภาพถ่าย ภาพลายเส้น และชุดหนังสือที่พิมพ์รายชื่อแหล่งโบราณสถานที่สำรวจไว้ทั้งหมด

มาลโรซ์มีส่วนทำให้นักวิชาการด้านโบราณคดีได้รับการยอมรับอย่างเป็นทางการเป็นครั้งแรก โดยได้ตั้งค่าสมนาคุณในฐานะผู้เชี่ยวชาญในวิชาชีพ ซึ่งก่อนหน้านี้ นักโบราณคดีมักทำงานด้วยใจรักและไม่เคยได้รับค่าตอบแทนใดๆ

5. การจัดตั้งหน่วยงานโบราณคดีใต้น้ำ

ได้จัดตั้งฝ่ายวิจัยด้านโบราณคดีใต้น้ำ (Direction des Recherches Archéologiques Sous-Marines : DRASM) ที่มาร์แซย์และอานน์ซีเมื่อวันที่ 30 กันยายน ค.ศ. 1966

6. การพัฒนาความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับนานาชาติและการจัดนิทรรศการศิลปะครั้งสำคัญๆ

ตามที่ได้เกริ่นข้างต้น นับตั้งแต่ปีค.ศ. 1958 มาลโรซ์ได้รับความไว้วางใจจากนายพลเดอโกลให้เป็นผู้แทนของประธานาธิบดีไปติดต่อเจรจาและแสดงสุนทรพจน์ในประเทศต่างๆ เพื่อเผยแพร่บทบาทและจุดยืนของประเทศฝรั่งเศสด้านการเมืองและวัฒนธรรมต่อประชาคมโลก และระหว่างที่ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมได้ดำเนินการนำผลงานศิลปะชิ้นเอกที่แสดงถึงอารยธรรมอันยิ่งใหญ่ของประเทศเหล่านั้นมาแสดงที่ประเทศฝรั่งเศส ทั้งนี้ การที่เขาได้รับความไว้วางใจเป็นอย่างมากจากประมุขและผู้รับผิดชอบด้านพิพิธภัณฑ์ของประเทศเหล่านั้น ทำให้นิทรรศการศิลปะนานาชาติที่มาลโรซ์จัดขึ้นที่ปารีสมีความยิ่งใหญ่ไพศาล ประกอบด้วยผลงานศิลปะชิ้นเยี่ยมจำนวนมาก ได้แก่

1960 Trésors d'art de l'Inde ศิลปะอินเดีย ช่วงศตวรรษที่ 3 ก่อนคริสต์ศักราช จนถึงคริสต์ศตวรรษที่ 14

1961 7000 ans d'art iranien ศิลปะเปอร์เซีย ช่วง 7 พันปี จากยุคก่อนประวัติศาสตร์ ถึงปัจจุบัน

- 1962 Chefs d'œuvres de l'art mexicain ศิลปะชิ้นเอกของเม็กซิโก
 ยุคพรีโคลอมเบียน ยุคศิลปะและโบราณคดีสเปน ศิลปะพื้นบ้าน และศิลปะร่วมสมัย
- 1963 De Gyokudo à Tessai จิตรกรรมญี่ปุ่น คริสต์ศตวรรษที่ 18-19
- 1966 L'Au-delà de l'art japonais “ศิลปะยุคโบราณของญี่ปุ่น”
- 1967 Le Trésor de Toutank-Amon ศิลปะอียิปต์ : ผลงานชิ้นเอกจากหลุมฝังศพของ
 ฟาโรห์ตุตันคามอน
- 1967 L'art russe des Scythes à nos jours ศิลปะรัสเซีย จากยุคชาวไซธจนจนถึงปัจจุบัน
- 1968 Arts maya du Guatemala ศิลปะชาวมายาแห่งกัวเตมาลา

น่าสังเกตว่านิทรรศการมรดกทางอารยธรรมของโลกที่จัดขึ้นในยุคของมาลโรซ์ทั้ง 8 ครั้งนี้
 มีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น พอสรุปได้ดังนี้

1) ผลงานศิลปะที่นำมาจัดแสดงเป็นผลงานชิ้นเอกที่คัดสรรมาเป็นพิเศษ ซึ่งเจ้าของไม่เคย
 อนุญาตให้ใครนำออกนอกประเทศมาก่อน แต่เพราะมาลโรซ์และทีมงานนักวิจัย และนักวิชาการด้าน
 โบราณคดี และผู้เชี่ยวชาญฝรั่งเศสที่ทำการศึกษาค้นคว้าอยู่ในประเทศนั้นๆ ช่วยกันติดต่อ จึงทำให้
 ได้ผลงานชิ้นเยี่ยมๆ มาแสดงที่ปารีสเป็นอันมาก นอกจากนี้กระทรวงวัฒนธรรมยังได้รับความ
 ร่วมมือจากสมาคมกิจกรรมด้านศิลปะแห่งฝรั่งเศส (L'Association Française d'Action
 Artistique หรือ AFAA) ซึ่งสังกัดกระทรวงต่างประเทศ ในด้านการให้ยืมเงินทุนสำหรับเป็น
 ค่าใช้จ่ายในการเตรียมงานเพื่อการจัดนิทรรศการ จึงทำให้นิทรรศการมีความยิ่งใหญ่ไพโรจน์เต็มที

2) นิทรรศการนานาชาติเหล่านี้ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวางจากทุกฝ่าย นับตั้งแต่ประมุข
 ของประเทศ เช่น ประธานาธิบดีเนห์รู แห่งอินเดีย พระเจ้าชาห์แห่งอิหร่าน ซึ่งมาเป็นประธานในพิธี)
 นักหนังสือพิมพ์ ประชาชนชาวฝรั่งเศส เปิดร่วมกับประธานาธิบดีเดอโกล) ไปจนถึงนักวิชาการทั้งใน
 ปารีสและภูมิภาค ตลอดจนชาวต่างชาติ มีผลทำให้ผู้เข้าชมในนิทรรศการแต่ละครั้งมีมากกว่า 1 ล้าน
 คน ซึ่งทำลายสถิติที่เคยมีมา ทำให้มีรายได้จากการเก็บค่าเข้าชมสูงมาก และได้รับการกล่าวขวัญถึง
 จากนักวิจารณ์และนักหนังสือพิมพ์อย่างท่วมท้น

เนื่องจากมาลโรซ์ประทับใจที่ทางการอียิปต์ไว้วางใจให้ผลงานชิ้นเอกจากหลุมฝังศพฟาโรห์
 มาแสดงเป็นกรณีพิเศษ และเขาก็เคยกล่าวสุนทรพจน์ที่องค์กรการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรม
 แห่งสหประชาชาติ(UNESCO) เมื่อปีค.ศ. 1960 ระบุว่าให้นานาชาติช่วยกันรักษาโบราณสถาน นูบี
 (Nubie) ซึ่งถือเป็นมรดกโลกที่สำคัญมาแล้ว ทางฝรั่งเศสจึงได้มอบรายได้ค่าเข้าชมนิทรรศการ
 ศิลปะอียิปต์เข้ากองทุนพิทักษ์โบราณสถานอาบู ซิมเบล (Abou Simbel) ซึ่งได้รับผลกระทบจากการ
 สร้างเขื่อนอัสวานเป็นกรณีพิเศษด้วย

3) เห็นได้ชัดว่าการจัดนิทรรศการนานาชาติที่ปารีส เป็นการตอบสนองภารกิจหลักของ
 กระทรวงวัฒนธรรมในการเผยแพร่ผลงานสำคัญของมนุษยชาติเพื่อให้ชาวฝรั่งเศสจำนวนมากที่สุด มี

โอกาสชื่นชม “อัจฉริยภาพอันลึกล้ำของชนชาติต่างๆ” นอกจากนั้น ยังทำให้มหานครปารีสได้รับยกย่องว่าเป็นเมืองหลวงของประเทศที่มีบทบาทสูงในด้านศิลปวัฒนธรรม ซึ่งก็นับได้ว่าสอดคล้องกับนโยบายของประธานาธิบดีเดอโกล ที่มุ่งหวังให้ประเทศฝรั่งเศสกลับมามีบทบาทสำคัญในระดับนานาชาติอีกครั้งหนึ่ง

นิทรรศการศิลปะฝรั่งเศสในต่างประเทศ

มาลโรซ์ให้ความสำคัญต่อการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับนานาชาติด้วย เขาจัดส่งผลงานศิลปะชิ้นเอกของฝรั่งเศสไปแสดงในต่างประเทศหลายครั้ง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการส่งผลงานศิลปะชิ้นเยี่ยมที่ชาวฝรั่งเศสหวงแหนมาก 2 ชิ้น คือ ภาพจิตรกรรมโมนาลิซ่า และรูปประติมากรรมวินัสแห่งไมโล ไปแสดงที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และประเทศญี่ปุ่น ในปีค.ศ. 1962 และ 1964

น่าสังเกตว่าเมื่อมาลโรซ์ตอบตกลงแก่สหรัฐอเมริกา และต่อมาแก่ประเทศญี่ปุ่นที่จะให้ยืมภาพโมนาลิซ่า และรูปวินัสแห่งไมโลไปแสดงนั้น ภัณฑารักษ์และผู้เชี่ยวชาญที่พิพิธภัณฑสถานลูฟร์พยายามคัดค้านอย่างสุดกำลัง ด้วยเกรงว่าจะเกิดการกระทบกระเทือนเสียหายและเกรงว่าจะมีปัญหาเรื่องความปลอดภัย นอกจากนี้สมาชิกรัฐสภาผู้แทนราษฎรก็ตั้งกระทู้คัดค้าน แต่มาลโรซ์ก็ไม่ยอมเปลี่ยนใจ เขาพยายามชี้แจงให้รัฐสภาเห็นความสำคัญในการส่งงานศิลปะชิ้นเอกไปแสดงยังต่างประเทศ เช่น ในสุนทรพจน์ที่แถลงต่อรัฐสภา เมื่อวันที่ 7 พฤศจิกายน ค.ศ. 1964 มาลโรซ์กล่าวว่า

“อาจเป็นการนำโมโหที่ส่งประติมากรรมวินัสแห่งไมโลไปโตเกียว แต่ถ้าเราคิดว่าการที่นักกีฬาของเราได้เหรียญทองจากกีฬาโอลิมปิกเป็นการนำชื่อเสียงให้แก่ประเทศ การส่งผลงานศิลปะชิ้นเอกนี้ไปญี่ปุ่นเป็นเวลา 4 เดือน ก็น่าจะถือว่าเราได้เหรียญเพชรทีเดียว เพราะจะมีคนญี่ปุ่นถึง 4 ล้านคนมาชมชมรูปประเทศฝรั่งเศสที่ตั้งไว้หลังประติมากรรมชิ้นนี้”

การจัดแสดงภาพจิตรกรรมโมนาลิซ่าที่ประเทศสหรัฐอเมริกา ณ พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (National Gallery) ที่วอชิงตัน และพิพิธภัณฑสถานเมโทรโพลิเตน (Metropolitan) ที่นิวยอร์ก ในเดือนมกราคม-กุมภาพันธ์ ค.ศ. 1963 และการจัดแสดงภาพประติมากรรมวินัสแห่งไมโล ที่ประเทศญี่ปุ่น ณ พิพิธภัณฑสถานโตเกียวและเกียวโต ระหว่างเมษายนถึงกรกฎาคม ค.ศ. 1964 ซึ่งมาลโรซ์เดินทางไปร่วมในพิธีเปิดพร้อมกับประมุขของทั้งสองประเทศนั้น นอกจากจะเป็นการกระชับสัมพันธไมตรีระหว่างฝรั่งเศสกับสหรัฐอเมริกาและญี่ปุ่นแล้วยังเห็นได้ว่า งานศิลปะชิ้นสำคัญจากฝรั่งเศสดังกล่าวได้รับความสนใจจากมหาชนนานาชาติเป็นอย่างมาก จำนวนผู้เข้าชมนิทรรศการที่อเมริกาสูงถึง 1 ล้าน 7 แสนคน และที่ญี่ปุ่นประมาณ 1 ล้าน 8 แสนคน ทำให้ชื่อเสียงของประเทศฝรั่งเศสขจรขยายเป็นที่กล่าวขวัญถึงด้วยความชื่นชมว่าประเทศฝรั่งเศสใจกว้างเรื่องศิลปะและเป็น

ประเทศผู้นำด้านศิลปวัฒนธรรม นับได้ว่าเป็นความสำเร็จอย่างสูงของมาโลว์และกระทรวงวัฒนธรรม

6. การเสนอนโยบายด้านศิลปะ

น่าสังเกตว่ามาโลว์และทีมงานทุ่มเทเวลาและความสนใจให้แก่เรื่องบ้านวัฒนธรรมและกิจกรรมวัฒนธรรมในด้านทัศนศิลป์ ละคร การบูรณะอนุรักษโบราณสถาน ฯลฯ มากเสียจนไม่มีเวลาเอาใจใส่เรื่องศิลปะมากนัก จนกระทั่งเกิดวิกฤตการณ์ด้านนี้ในช่วงทศวรรษ 1960 เนื่องจากการที่ผู้คนหันไปนิยมฟังแผ่นเสียง วิทยู และดูโทรทัศน์กันมาก จึงมีผลทำให้วงดนตรีทั่วประเทศฝรั่งเศสจำต้องทยอยปิดตัวไปที่ละวงๆ และนักดนตรีต้องตกงานจำนวนมาก ในช่วงปีค.ศ. 1962-1963 ขณะที่ประเทศเยอรมนีมีวงดุริยางค์ถึง 88 วง ประเทศฝรั่งเศสมีเพียงวงดนตรีกรมประชาสัมพันธ์ (ORTF: Organisation de la radio et la télévision de France) วงของโรงอุปรากรแห่งปารีส และวงดุริยางค์แห่งสตราสบูร์กเท่านั้นที่มีงานแสดงตลอดปี วงอื่นนอกนั้นก็มิได้ทำงานเป็นช่วงๆ และระหว่างที่ไม่มีงาน นักดนตรีก็ต้องหาเลี้ยงชีพด้วยการขับรถแท็กซี่บ้าง รับซักรีดเสื้อผ้าบ้าง ในที่สุดนักดนตรีที่ตกงานก็พากันประท้วงโดยเขียนภาพเทวดาปีกหักมีเลือดไหล ได้ภาพมีลายเซ็นของผู้ร้องเรียนนับพันๆ ชื่อ มาร์เซล ลองคอฟสกี (Marcel Landowski)¹¹ ซึ่งเพิ่งได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการฝ่ายศิลปะในขณะนั้น จึงเสนอปัญหานี้ต่อผู้บริหารระดับสูง และมีผลทำให้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการวางแผนศิลปะแห่งชาติเพื่อพิจารณาเรื่องนโยบายแผนพัฒนาศิลปะอย่างจริงจัง ในปี ค.ศ. 1966

สาระสำคัญในแผนพัฒนาศิลปะแห่งชาติฉบับนี้ก็คือ การมุ่งเสริมสร้างคุณภาพของนักดนตรีและวงดนตรี ทั้งในปารีสและภูมิภาค ตลอดจนเน้นการเผยแพร่ให้กว้างขวางและทั่วถึงทั้งประเทศ มีการเสนอตั้งสถาบันสอนดนตรีแห่งรัฐ (Conservatoire) ที่มีคุณภาพในทุกภาค มีการตั้งผู้ประสานงานระหว่างผู้แทนภาค ผู้แทนแคว้น กับผู้มีอำนาจตัดสินใจในท้องถิ่น ทำให้สามารถดำเนินงานได้โดยไม่ต้องรอการตัดสินใจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม

ในปีค.ศ. 1966 มีการตั้งวงดุริยางค์แห่งปารีส (Orchestre de Paris) ซึ่งประกอบด้วยนักดนตรีฝีมือเยี่ยม โดยได้เชญชาร์ลส์ มุนช์ (Charles Munch) มาเป็นวาทยกร เมื่อวงออกแสดงครั้งแรกในปีค.ศ. 1967 ที่ปารีส ณ หอดนตรีเพลแซล (salle Pleyel) ปรากฏว่าได้รับความสำเร็จอย่างสูง และต่อมาเมื่องนี้ได้รับเชิญไปแสดงที่นิวยอร์กก็ได้รับคำชมจากคารายาน (Karajan) วาทยกรชื่อดังชาวเยอรมันซึ่งได้ไปร่วมฟังในคืนนั้นด้วย

นอกจากนั้น มีการตั้งวงดุริยางค์ระดับชาติและระดับภาคขึ้นอีก รวม 20 วง ซึ่งมีฝีมือขนาดนำไปแสดงแข่งกับวงนานาชาติได้

ในปี ค.ศ. 1969 ลองคอฟสกีซึ่งได้รับแต่งตั้งให้รับผิดชอบทั้งเรื่องศิลปะ อุปรากร และนาฏศิลป์ ได้เสนอแผนแม่บท 10 ปี เพื่อจัดทำแผนแม่บทการบริหารสถาบันทางดนตรีทั้งระบบใน

ประเทศฝรั่งเศสใหม่ แต่กว่าแผนแม่บทสำคัญนี้จะได้รับอนุมัติให้ดำเนินการได้ก็ต้องรอถึงปี ค.ศ. 1971 เมื่อมาลโรซ์พ้นตำแหน่งไปแล้ว

การศึกษาบทบาทและผลงานของอองเดร มาลโรซ์ขณะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมคนแรกของประเทศฝรั่งเศสภายในช่วงเวลา 10 ปี ทำให้เห็นได้ว่า มาลโรซ์ได้นำแนวคิดและประสบการณ์ของการเป็นนักเขียน นักวิจารณ์ศิลปะ และนักวางทศศิลป์ ที่มีก่อนหน้านี้มาใช้ประโยชน์อย่างเป็นรูปธรรมทั้งด้านการกำหนดภารกิจหลักของกระทรวงฯ ด้วยวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และลุ่มลึก ซึ่งนำไปสู่การวางนโยบายวางแผนแม่บทด้านวัฒนธรรมทั้งระยะสั้นและระยะยาวที่มั่นคง และทั้งด้านการดำเนินงานเชิงปฏิบัติที่ตอบสนองภารกิจหลักของกระทรวงฯ ได้อย่างหลากหลายและมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ยังเห็นได้ว่าความเชื่อมั่นของมาลโรซ์ในพลังของศิลปวัฒนธรรมที่แสดงถึงศักดิ์ศรีของมนุษยชาติและความมุ่งมั่นที่จะพัฒนาสนับสนุนวัฒนธรรมประชาธิปไตยเพื่อให้คนจำนวนมากเข้าถึงผลงานด้านศิลปวัฒนธรรมนั้น ปรากฏชัดเจนในรูปของการก่อตั้ง “บ้านวัฒนธรรม” การออกกฎหมายสำคัญๆ เช่นเพื่อการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรม ฯลฯ การสนับสนุนการสร้างสรรค์และการเผยแพร่ศิลปะร่วมสมัย รวมทั้งการก่อตั้งศูนย์ศิลปะร่วมสมัย ซึ่งต่อมาได้รับการพัฒนาเป็นศูนย์ปอมปิดู (Centre Pompidou) ที่มีชื่อเสียง การพัฒนาความร่วมมือทางวัฒนธรรมกับนานาชาติ ทั้งการ “นำเข้า” ผลงานจากแหล่งอารยธรรมสำคัญของโลก ด้วยการจัดนิทรรศการที่ยิ่งใหญ่ที่ปารีส และการ “ส่งออก” ผลงานศิลปะชิ้นสำคัญและเป็นที่หวงแหนของชาวฝรั่งเศสไปแสดงที่ต่างประเทศ ทำให้ชื่อเสียงของประเทศฝรั่งเศสโดดเด่นและตอบสนองนโยบายของประธานาธิบดีเดอโกล

ปฏิกิริยาของนักวิจารณ์

บทบาทและผลงานของมาลโรซ์ได้รับการประเมินจากนักวิชาการและผู้อยู่ในวงการว่าประสบความสำเร็จและความล้มเหลวในฐานะรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมคนแรก เช่น โกลด์ มอลลาร์ด¹² เชื่อว่ามาลโรซ์มีแนวคิดเพื่อฝันไม่ติดดิน ฌอง ลากูตูร์¹³ กับฌากส์ ริโกด์¹⁴ ตั้งข้อสังเกตตรงกันว่ามาลโรซ์มีจุดอ่อนด้านการบริหาร ไม่สนใจทำตามระเบียบกฎเกณฑ์ และไม่พยายามหาทางที่จะทำให้ได้งบประมาณด้านวัฒนธรรมตามที่ตั้งเป้าไว้ ทั้งพลาดโอกาสสำคัญที่ไม่รวบเอาเรื่องการศึกษามวลชนและอุตสาหกรรมที่สำคัญของยุคสมัยคือโทรทัศน์ มาไว้ในกระทรวงวัฒนธรรม แต่ทั้งสองก็ยอมรับว่ามาลโรซ์ประสบความสำเร็จในแง่ที่มีแรงบันดาลใจสูงและได้ทำนวัตกรรมทางวัฒนธรรมที่แปลกใหม่ไว้มาก ส่วนชาร์ลส์-หลุยส์ ฟูลง¹⁵ นั้นชื่นชมมาลโรซ์ในแง่ที่เป็นรัฐมนตรีที่มีบทบาทสูง ทั้งในด้านการเผยแพร่วัฒนธรรมฝรั่งเศสต่อชาวโลก และด้านการแนะนำให้ชาวฝรั่งเศสได้รู้จักวัฒนธรรมของเพื่อนร่วมโลก นอกจากนี้ ออگุสแต็ง ฌิราร์ด (Augustin Girard) ประธานคณะกรรมการบันทึกประวัติศาสตร์ของกระทรวงวัฒนธรรมก็ได้เขียนแสดงความเห็นไว้ว่า มาลโรซ์มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกลจึงสามารถประสบความสำเร็จในการบุกเบิกก่อตั้งนโยบายวัฒนธรรมที่ใช้เป็นพื้นฐานสำหรับพัฒนาต่อไปได้ และรัฐมนตรีกระทรวงวัฒนธรรมของ

ฝรั่งเศสคนต่อๆมาจนถึงปัจจุบัน ก็ได้ใช้เป็นหลักสำหรับสืบสานพัฒนางานด้านวัฒนธรรมมาตลอด¹⁶ นอกจากนี้ กฎหมายด้านวัฒนธรรมที่ออกในสมัยมาลโรซ์ก็ยังมีผลบังคับใช้ได้ดี รวมทั้ง “กฎหมายมาลโรซ์” ซึ่งที่ประชุมสัมมนาในวาระครบรอบ 50 ปีของ “กฎหมายมาลโรซ์” (15-17 พฤศจิกายน ค.ศ. 2012) ได้ยกย่องคุณูปการของกฎหมายฉบับนี้ว่าทำให้มีการอนุรักษ์ฟื้นฟูมรดกทางวัฒนธรรมในย่านเก่าของเมืองต่างๆทั่วประเทศฝรั่งเศสที่เสร็จสมบูรณ์แล้วรวม 103 แห่ง ทำให้ชุมชนในย่านเหล่านี้ได้มีที่อยู่อาศัยที่สวยงาม สะดวกสบาย และใช้ประโยชน์ด้านธุรกิจการพาณิชย์และการท่องเที่ยวได้ดียิ่ง เป็นที่ภาคภูมิใจของชาวเมืองและผู้เกี่ยวข้อง¹⁷

มาลโรซ์ได้รับการยกย่องว่าเป็นรัฐมนตรีที่โดดเด่นด้านการใช้วาทศิลป์¹⁸ ซึ่งทำให้การปฏิบัติการก็ได้มีประสิทธิภาพและเป็นที่ประทับใจผู้ฟังอย่างยิ่ง สุนทรพจน์ที่สำคัญได้แก่การกล่าวไว้ อาลัยและเชิดชูเกียรติผู้ที่มีคุณูปการแก่ประเทศชาติ โดยเฉพาะในพิธีย้ายอัฐิของฌอง มูแล็งเข้าอนุสรณ์สถานปองเต-อง สุนทรพจน์นิทรรศการศิลปะครั้งสำคัญๆทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ พิธีเปิดนิทรรศการศิลปะอินเดีย และศิลปะอิหร่านที่ปารีส ซึ่งประมุขของทั้งสองประเทศมาร่วมเป็นประธาน หรือพิธีเปิดนิทรรศการศิลปะแอฟริกาที่กรุงดาการ์ (Dakar) พิธีเปิดพิพิธภัณฑ์แห่งอะโครโพลิส (Acropolis) ที่กรุงเอเธนส์ ฯลฯ แต่ที่กล่าวขวัญกันมากที่สุด ก็คือการใช้วาทศิลป์ของมาลโรซ์ในการชี้แจงโครงการและงบประมาณของกระทรวงวัฒนธรรม ในหนังสือ **André Malraux à l'Assemblée nationale** ประธานสภาผู้แทนราษฎรฌอง-หลุยส์ เดอเบร (Jean-Louis Debré) ได้เขียนไว้ในคำนำว่า “การอภิปรายของมาลโรซ์ประกอบด้วยข้อมูลทางเทคนิคอย่างหนักแน่น ถ้อยคำที่เขาเสนอนั้น... ตรงประเด็น เต็มไปด้วยพลังและความกระตือรือร้น” “ถือเป็นแบบอย่างที่ดียิ่งสำหรับคนรุ่นหลัง”¹⁹ นอกจากนี้มีรี เจนแฟร์ย์ (Marie Geffray) ผู้เขียนบทความ “Discours à l'Assemblée nationale” ก็ได้ระบุว่า มาลโรซ์ใช้ความสามารถด้านวาทศิลป์ชี้แจงถึงหลักการและความจำเป็นที่ต้องใช้งบประมาณโดยยกข้อมูลตัวเลขประกอบอย่างชัดเจน ตอบข้อโต้แย้งและข้อซักถามของฝ่ายค้านอย่างตรงประเด็นและคมคาย นอกจากชี้แจงงบประมาณแล้ว เขายังชี้แจงโครงการต่างๆที่ประกอบเป็นนโยบายโดยรวมของกระทรวงวัฒนธรรม โดยใช้เวลาทศวรรษที่มีลักษณะเฉพาะตัว ทำให้ทุกครั้งที่มีการกำหนดการแถลงงบประมาณของมาลโรซ์ ห้องประชุมสภาผู้แทนราษฎรจะแน่นขนัด พวกเขาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไม่ยอมขาดประชุม ตั้งใจมาฟังถ้อยแถลงของมาลโรซ์ซึ่งไม่ได้เพียงแค่แถลงเรื่องงบประมาณและเรื่องวัฒนธรรมเท่านั้น แต่รวมถึงเรื่องความยิ่งใหญ่ของประเทศฝรั่งเศสตามแนวคิดของนายพลเดอโกลด้วย นักวิชาการผู้นี้ชื่อว่ามาลโรซ์คือ “ทายาทของนักกล่าวสุนทรพจน์ที่มีชื่อเสียงชาวฝรั่งเศส นับตั้งแต่แซงต์ ฌุสต์ (Saint Just) จนถึงวิกตอร์ อูโก”²⁰

เชิงอรรถบทที่ 3

- ¹Michel Debré, **Mémoires**, t. III : **Gouverner**, 1958-1962, Paris : Albin Michel, 1988, p.14
Philippe Poirrier, *Histoire des politiques culturelles de la France contemporaine*, Paris : Bibliest, 1998, p.53
- ²Charles de Gaulle, **Mémoires d'espoir**, tome1, **Le Renouveau** 1958-1967, p.285
- ³**Journal Officiel**, 26 juillet, 1959, p.7413.
- ⁴กระทรวงต่างประเทศมีหน่วยงานชื่อ AFAA (Association française d'Action artistique) :ซึ่งทำหน้าที่เผยแพร่งานศิลปะในต่างประเทศอยู่แล้ว จึงไม่พอใจที่ถูกแบ่งงานและแบ่งงบประมาณ ปัจจุบันหน่วยงานนี้เปลี่ยนชื่อเป็น “Cultures France”
- ⁵อ้างตาม Janine Mossuz-Lavau : **Dictionnaire des politiques culturelles**. Paris : CNRS éditions 2001, p.382
- ⁶Philippe Delpuech (ed.), **André Malraux : Discours prononcés à l'Assemblée nationale 1945-1976**. Paris : Assemblée nationale, 1996 p.14
- ⁷Pierre Moinot, **Tous comptes faits**, Paris : Quai Voltaire, 1993, p.150.
Charles-Louis Foulon, “Moinot Pierre (1920-2007)” in **Dictionnaire Malraux** Op.cit., pp.541-542.
- ⁸“La culture ce n'est pas seulement de connaître Shakespeare, Victor Hugo, Rembrandt ou Bach; c'est d'abord de les aimer. Il n'y a pas de vraie culture sans communion...”
- ⁹บ้านวัฒนธรรมที่ดำเนินกิจการในยุคของมาลโรซ์ ได้แก่
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองเลออาฟร์ (Le Havre) เปิดทำการเมื่อปี 1961
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองกอง (Caen) เปิดทำการเมื่อปี 1963
บ้านวัฒนธรรม TEP (Théâtre et Enseignements de Paris) เปิดทำการเมื่อปี 1964
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองบูร์ซัส (Bourges) เสร็จปลายปี 1963 (ทำพิธีเปิดเมื่อ 18 เมษายน 1964)
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองอามีแยงส์ (Amiens) เสร็จปลายปี 1965 (ทำพิธีเปิดเมื่อ 19 มีนาคม 1966)
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองโตนง-เล-แบ็งส์ (Thonon-les-Bains) เปิดทำการเมื่อปี 1966
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองฟิรมินี (Firminy) เปิดทำการเมื่อปี 1966
บ้านวัฒนธรรมแห่งเมืองเกรอนอบล์ (Grenoble) เปิดทำการเมื่อปี 1968
- ¹⁰สถาปัตยกรรมของบ้านวัฒนธรรมมักออกแบบให้มีลักษณะอนุสาวรีย์ ประกอบด้วยห้องขนาดใหญ่ 800-1200 ที่นั่ง หรือ 600-800 ที่นั่ง ห้องขนาดรองลงมาจุ 250-400 ที่นั่ง ใช้สำหรับการแสดงละคร ดนตรี การฉายภาพยนตร์ นอกจากนี้ก็มีบริเวณจัดนิทรรศการศิลปะ ห้องเสนา หอสมุด ห้องฟังเพลง/ดิสโกเธค ห้องนั่งเล่น (มีบริการอาหาร เครื่องดื่มง่ายๆ) ห้องซ้อมละคร สตูดิโอสำหรับศิลปินทำงาน ฯลฯ
- ¹¹มาลโรซ์ได้ตัดสินใจเลือก ลองคอฟสกีเป็นผู้อำนวยการด้านดนตรีตามคำแนะนำของคณะกรรมการวางแผนดนตรีแห่งชาติมีผลทำให้ บิอาซินี(Biasini) (อธิบดีกรมละคร ดนตรี อุปรากร และบ้านวัฒนธรรม) และ Picon (อธิบดีกรมอักษรศาสตร์และศิลปะ) ซึ่งเสนอชื่อปีแยร์ บูแลซ(Pierre Boulez) ตัดสินใจลาออกทั้งคู่ ทั้งๆที่ได้ร่วมงานกับมาลโรซ์อย่างเข้มข้นมาเป็นเวลานาน กรณีลองคอฟสกีและบูแลซ (L'Affaire Landowski-Boulez) เป็นข่าวฮือฮาในหน้าหนังสือพิมพ์อยู่พักใหญ่ เรื่องนี้มาลโรซ์ถูกโจมตีจากฝ่ายซ้ายมาก อย่างไรก็ตาม ในการสัมภาษณ์ด้วยผลงานช่วง 10 ปี ของกระทรวงวัฒนธรรมในยุคที่มาลโรซ์เป็นรัฐมนตรีซึ่ง DEP(Département des études et de la prospective) จัดขึ้นในปีค.ศ. 1989 จาคส์ ริโกด์(Jacques Rigaud) ผู้อำนวยการสำนักเลขานุการของฌอร์ฌส์ ดูอาแมล (Georges Duhamel) รัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมคนที่ 2 ซึ่งต่อมาเป็นประธานสมาคมศูนย์วัฒนธรรมและเป็นผู้เขียนหนังสือเกี่ยวกับวัฒนธรรมหลายเล่ม ได้ตั้งข้อสังเกตว่า ลองคอฟสกีเหมาะที่จะได้รับเลือกเป็นผู้อำนวยการด้านดนตรี เพราะมีความสามารถด้านการบริหารโดยใช้นโยบายที่มีลักษณะยืดหยุ่นหลากหลาย ไม่มุ่งให้มีแนวโน้มใดเพียงแนวเดียว ส่วนบูแลซเมื่อได้รับแต่งตั้งเป็นผู้อำนวยการ IRCAM แห่งศูนย์ปอม皮ดู ก็ดำเนินนโยบายดนตรีอีกแบบหนึ่ง ซึ่งช่วยให้วงการดนตรีของฝรั่งเศสสมบูรณ์มากขึ้น

อ้างตาม Jacques Rigaud. ‘Débat’ dans **André Malraux ministre : Les Affaires culturelles au temps d’André Malraux 1959-1969**. (Paris : La documentation française 1996) p.122.

¹² ดู Claude Mollard. **Le 5e pouvoir : La Culture et l’Etat de Malraux à Lang**. Paris : Armand Collin, 1999, p. 118

¹³ Jean Lacouture. **Malraux une vie dans le siècle**. Paris : Edition du Seuil, 1976, p.390-391

¹⁴ Jacques Rigaud. **L’Exception culturelle : Culture et pouvoirs sous la Ve République**. Paris : Grasset, 1995

¹⁵ Charles-Louis Foulon. “Ministre du rayonnement culturel 1946-1996” *L’Espoir* n°111, Avril 1997 (“Charles de Gaulle-André Malraux”), p.19

¹⁶ Augustin Girard. “Pour fêter les 40 ans de la création du Ministère de la Culture”. **Lettre d’information** (Bimensuel numéro 41/ 20 janvier 1999)

¹⁶ นับถึงปัจจุบัน (ค.ศ. 2013) ประเทศฝรั่งเศสมีรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรมรวม 21 คน

อ้างตาม http://fr.wikipedia.org/wiki/liste_des_ministres_français_de_la_Culture

¹⁷ François de Saint-Cheron. **Malraux**. Paris de : Ministère des Affaires étrangères-ADPF, 1996, p.70

¹⁸ Marylise Ortiz(ed.) **Paroles d’Elus. Les secteurs sauvegardés**, Bayonne: ANVPAH, octobre 2012, pp.6-9, 36-39.

¹⁹ Jean-Louis Debré, “Préface” in **André Malraux à l’Assemblée nationale** Paris : **Assemblée nationale**, 1963, p.10

²⁰ Marie Geffray, “Discours à l’Assemblée nationale”, **Dictionnaire Malraux**, op cit, pp. 222-223